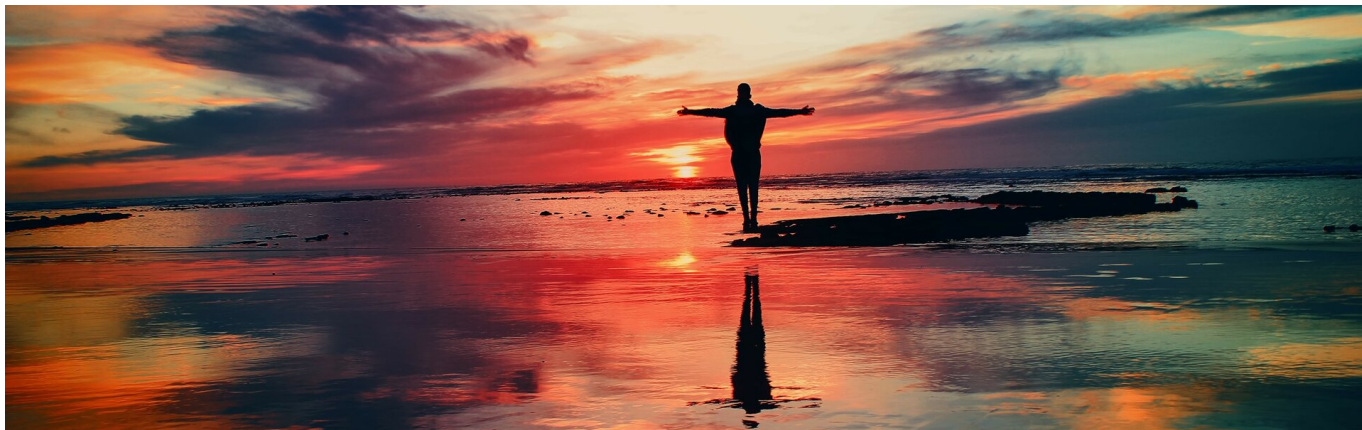

Wygrana w zakładzie Pascala

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Boy-Żeleński, Kraków 2003, s. 99.
- Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Boy-Żeleński, Kraków 2003, s. 90.
- Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Boy-Żeleński, Kraków 2003, s. 64–65.
- Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Boy-Żeleński, Kraków 2003, s. 101.

Wygrana w zakładzie Pascala

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Jednym ze starych i gorąco dyskutowanych problemów filozoficznych jest zagadnienie dowodów na istnienie Boga. Historia filozofii zna wiele prób przeprowadzenia rozumowania natury ostatecznej, które logicznie przesądziłyby o tym, że Bóg istnieje i istnieć musi. Z drugiej strony wielu myślicieli metodycznie starało się wyłożyć, iż zaproponowane rozumowania nie są wystarczające, ostateczne lub po prostu nie spełniają definicji dowodu. A co byście powiedzieli na koncepcję, która nie proponuje żadnego dowodu, a jedynie zakład o to, że Bóg istnieje?

Twoje cele

- Objaśnisz Pascalowskie rozróżnienie porządku rozumu i porządku serca.
- Wyjaśnisz, na czym w ujęciu Blaise'a Pascala polega wielkość i nędza człowieka.
- Krytycznie zrekonstruujesz zakład Pascala.
- Przeanalizujesz fragment *Myśli* Pascala.

Kim był Pascal i po co się zakładał?

Wiek XVI i XVII upłynęły w Europie pod znakiem fermentu myślowego skutkującego powstaniem nowych postaw filozoficznych. Już dawno wyczerpały się siły żywotne średniowiecznej [scholastyki](#), traktowanej jako anachronizm, skostniały system, którego odpowiedzi nie zaspokajają już wszystkich intelektualnych potrzeb człowieka. Zagadnienia wiary, dogmatów, istnienia Boga i duszy ludzkiej co prawda nie straciły na znaczeniu, jednak wyczerpała się postawa całkowicie podporządkowująca filozofię [teologii](#). Kiedy wraz z renesansem odrodziło się zainteresowanie kwestiami doczesnymi, a rozum nie był już tak silnie podporządkowany prawdom objawionym, konieczne okazało się wypracowanie filozofii nowej, zdolnej odpowiadać na zupełnie odmienne potrzeby intelektualne człowieka.

Frans Hals, *Portret René Descartes*, ok. 1649–1700
Kartezjusz (wł. René Descartes, 1596–1650). Filozof francuski, przedstawiciel racjonalizmu filozoficznego, uważany za symbol rodzącej się filozofii nowożytnej. Zasłynął stwierdzeniem *cogito ergo sum* (*myślę, więc jestem*), w myśl którego sam fakt myślenia stanowi dowód na istnienie człowieka.

Źródło: domena publiczna.

Jej prekursorem był bez wątpienia Kartezjusz, który swoim słynnym „*cogito ergo sum* (*myślę, więc jestem*)” powiązał ludzkie istnienie z czynnością nieprzerwanego, intelektualnego namysłu nad światem i sobą samym. Wyznaczył też nową, skrajnie racjonalną postawę, która pozwalała zarówno na szybszy rozwój nauki, a przy tym nie podważała prawd wiary, nadal uważanych za prawdy ostateczne i niepodważalne. Kartezjusz był w dużym stopniu odpowiedzialny za „odświeżenie” klimatu intelektualnego i nie bez powodu bywa symbolicznie uznawany za ojca filozofii nowożytnej. Nie był jednak jedynym jej przedstawicielem.

Blaise Pascal (czy też, w spolszczonej wersji, Błażej Pascal) był jednym z wielu wszechstronnie wykształconych myślicieli tejże epoki. Już od najmłodszych lat przejawiał bystrość umysłu na płaszczyźnie matematyki i fizyki, a prywatnie był osobą

głęboko wierzącą, dążącą do pewnego odnowienia instytucji Kościoła, na co wpływ miała jego inspiracja [jansenizmem](#). Co prawda nigdy nie stworzył systemu filozoficznego, a więc koncepcji wszechogarniającej, zwartej, spójnej i zamkniętej, zasłynął jednak jako popularny

literat i aforysta. Jego najwybitniejszym i najpoczytniejszym dziełem pozostają do dziś *Myśli* (dokładniej: *Pensées sur la religion*, czyli tyle, co *Myśli / Przemyślenia na temat religii*). Stanowią one ogół jego luźnych przemyśleń na temat człowieka, Boga, religii i nauki, które spisywał w formie krótkich aforyzmów lub bardziej rozbudowanych wątków. Można stwierdzić, że przejawiają się w nich głównie trzy motywy, które wciąż na nowo starał się wyklądać na różne sposoby.

Po pierwsze: porządek rozumu i porządek serca.

Jako wybitny naukowiec Pascal gloryfikował rolę rozumu w procesie poznawania świata i zgłębiania jego zasad. Jak sam mniemał, wzorem nauki idealnej pozostaje geometria (czy też szerzej – matematyka), która tworzy proste i złożone prawa ogólne, dające się przekładać na niemal wszystkie sfery wiedzy ludzkiej. O tym, jak wielkim był naukowcem, świadczyć może fakt, iż wniósł swój wkład w rozwój rachunku prawdopodobieństwa, rachunku całkowego i różniczkowego, zaś na polu fizyki prowadził badania nad fizyką płynów i zagadnieniem ciśnienia (którego jednostka nazwana została jego nazwiskiem – słyszymy, że w prognozie pogody podawane jest w hektopaskalach).

Pascal uważał jednak, że rozum nie jest w stanie przeniknąć kwestii ostatecznych. Geometria na przykład nie wyjaśni nam pojęć nieskończoności czy wieczności. Dlatego też człowiek, chociaż posiada tak wspaniałe narzędzie, jak rozum, nie jest w stanie przeniknąć prawd wiecznych, dotyczących Boga, duszy czy podstaw praw moralnych. Nie należą one bowiem do porządku rozumu, lecz do porządku serca. Stanowią prawdy wiary, do których prawdy rozumu – mówiąc kolokwialnie – nie dosięgają.

Blaise Pascal (litograf)

Blaise Pascal (1623–1662). Francuski filozof, matematyk i fizyk. Autor słynnego zakładu Pascala i określenia człowieka mianem „trzciny myślącej”.

Źródło: Blaise Pascal. Lithograph after G. Edelinck after F. Quesnel, junior, dostępny w internecie: Wellcome Collection, licencja: CC BY 2.0.

Z powyższym wiążą się zaś rozważania o istocie ludzkiej, jakie prowadził francuski filozof. To właśnie jemu zawdzięczamy słynne określenie człowieka mianem „trzciny myślącej”. Stwierdzenie takowe zestawia kruchość, ograniczoność i słabość człowieczą, ale też podkreśla fakt jego wielkości, gdyż jako jedyny posiada on rozum. Jak pisał sam filozof:

((Blaise Pascal

Myśli

Człowiek jest tylko trzcina, najwężlejszą w przyrodzie, ale trzcina myślącą. Nie potrzeba, iżby cały wszechświat uzbroił się, aby go zmiażdżyć: mgła, kropla wody wystarczy, aby go zabić. Ale gdyby nawet wszechświat go zmiażdżył, człowiek byłby i tak czymś szlachetniejszym niż to, co go zabija, ponieważ wie, że umiera, i zna przemoc, którą wszechświat ma nad nim. Wszechświat nie wie nic. Cała nasza godność spoczywa tedy w myśli. Stamtąd trzeba nam się wywodzić, a nie z przestrzeni i czasu, których nie umielibyśmy zapełnić. Silmy się tedy dobrze myśleć: oto zasada moralności.

Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Boy-Żeleński, Kraków 2003, s. 90.

To swoiste napięcie pomiędzy małością i kruchością człowieka a jego wielkością i rozumnością wiedzie Pascala do wielu wniosków, które brzmieć mogą wręcz paradoksalnie, lecz pozwalają uchwycić wyjątkowość istoty ludzkiej. Filozof zauważa chociażby fakt, że wielkość człowieka polega między innymi na tym, że dostrzega on swoją małość.

((Blaise Pascal

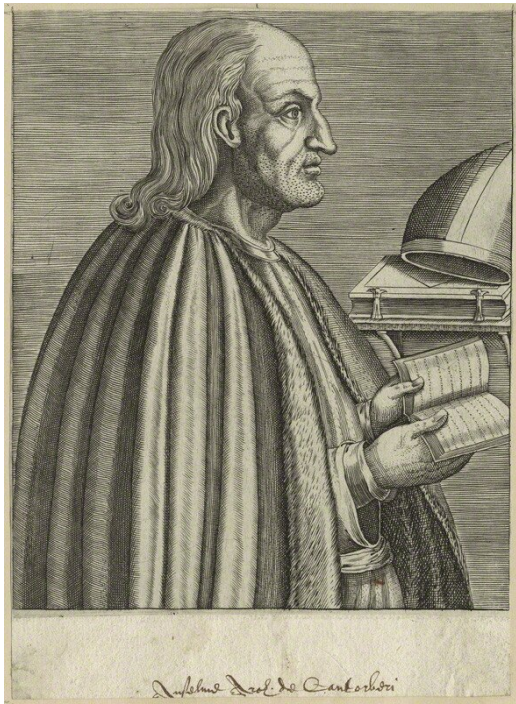
Myśli

Wielkość człowieka jest wielka w tym, iż on zna swoją nędzę. Drzewo nie zna swojej nędzy.

Nędzą tedy jest czuć swoją nędzę, ale wielkością jest wiedzieć, że się jest nędznym.

Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Boy-Żeleński, Kraków 2003, s. 99.

Po trzecie: zakład Pascala.

Św. Anzelm z Canterbury, autor nieznany, XVI w.
Św. Anzelm z Canterbury (1033–1109). Benedyktyn, teolog i filozof chrześcijański, któremu przypisuje się pierwszeństwo w sformułowaniu tzw. „ontologicznego dowodu na istnienie Boga”. W myśl rozumowania św. Anzelma wszelkiej istniejące byty można klasyfikować od najmniej doskonałego do najdoskonalszego. Co za tym idzie, na szczycie tej gradacyjnej hierarchii znajdować się musi jeden, niepodzielny, wieczny i doskonały byt, który jest najlepszy pod każdym względem. Bytem tym jest z konieczności Bóg.

Źródło: domena publiczna.

Jest to punkt rozważań filozofa, w którym zbiegają się w zasadzie wszystkie wątki jego rozważań, a sama postawa autora przejawia się dość wyraźnie. Jak wiemy, do XVII wieku zaistniało już wiele dowodów na istnienie Boga. Znany chociażby ontologiczny dowód św. Anzelma czy słynne „pięć dróg” św. Tomasza. Pascal jednak, jako autor rozróżnienia na porządek rozumu i porządek serca, był nader daleki od próby wykazywania prawd ostatecznych (w tym kwestii istnienia Boga) w racjonalnych dowodach logicznych. Jeśli na przykład św. Tomasz zakładał, że pięć „dróg” stanowi niejako ścieżki, którymi rozum może podążać do prawd objawionych, to Pascal wychodził z założenia, iż żadna racjonalna droga do nich nie wiedzie. Włożył jednak spory wkład w rozwój rachunku prawdopodobieństwa, zaś swe przemyślenia z tej dziedziny błyskotliwie wykorzystał na gruncie rozważań dotyczących istnienia Boga.

Carlo Crivelli, *Św. Tomasz z Akwinu*, 1476

Św. Tomasz z Akwinu (1225–1274). Dominikanin, filozof scholastyczny, teolog Kościoła katolickiego, wybitny myśliciel scholastyczny. Opracował tzw. „pięć dróg”, czyli dowodów na istnienie Boga. Pierwsza była „dowodem z ruchu” (ruch jest przyczyną wszystkich przemian zachodzących w świecie, musi istnieć jakaś praprzyczyna wszelkiego ruchu). Druga odnosiła się do pojęcia „przyczynowości sprawczej” (wszystko istnieje z jakiejś przyczyny, niemożliwe jest więc, aby nie istniała jakaś pierwsza przyczyna wszystkich przyczyn). Trzecia traktuje o przypadkowości i konieczności istnienia (wszelkie istniejące rzeczy nie istnieją jako coś koniecznego, ale nie sposób pomyśleć, że ogół rzeczy nie posiada ogólnej i koniecznej przyczyny swojego istnienia). Czwarta rozważa hierarchię bytów (jest to odświeżona wersja rozumowania św. Anzelma). Piąta zaś rozpatruje pojęcie celowości (nie sposób pomyśleć, że cały nasz świat, w którym każda istniejąca rzecz działa w sposób celowy, nie ma jakiejś przyczyny, która nie stworzyłaby go w sposób celowy).

Źródło: domena publiczna.

Wygrana w zakładzie Pascala – czyli nie ma przegranych

Zakład Pascala opiera się na rozumowaniu dość prostym, a jednak nieco przewrotnym. Mówiąc krótko: o wiele bardziej opłaca się człowiekowi założyć, iż Bóg istnieje (i żyć w zgodzie z jego prawami) niż założyć, że Boga nie ma (i żyć tak, jakby sam chciał człowiek). W pierwszym bowiem przypadku nic nie tracimy, a zyskujemy życie wieczne. W drugim natomiast, co prawda, nic nas nie ogranicza w życiu doczesnym, jednak czeka nas wieczne nieszczęście i potępienie po śmierci, jeśli Bóg jest.

Jest to obiegowe ujęcie tegoż zagadnienia, pamiętajmy jednak, że mówimy tu o koncepcji wypracowanej przez wybitnego matematyka, który rozwijał teorię prawdopodobieństwa. Rozpiszmy więc cztery możliwości, jakie są możliwymi wynikami zakładu Pascala. Mamy w nim do czynienia z dwoma zagadnieniami czysto obiektywnymi: „istnieje Bóg” i „Bóg nie istnieje”, a także z dwoma zagadnieniami subiektywnymi: „wierzę w Boga (wierzę i postępuję zgodnie z Jego prawami)” i „nie wierzę w Boga (więc postępuję tak, jak chcę)”. Zestawienie tych możliwości daje nam cztery rozwiązania:

Pierwsze: Bóg istnieje a ja w Niego wierzę (i postępuję w myśl
W tym przypadku wiodę pobożne życie doczesne, a w zamian
wieczne. Jest to „nieskończony zysk”.

Drugie: Bóg istnieje a ja w Niego nie wierzę (i postępuję tak, jak
W tym przypadku nie przestrzegam boskich praw w życiu doc
tracę możliwość dostąpienia szczęśliwego życia wiecznego. Je
„nieskończona strata”.

Trzecie: Bóg nie istnieje, ale ja i tak postępuję w myśl praw, które ustalił. W tym przypadku żyję pobożnie i wiodę życie moralnie śmierci ani nic nie zyskuję, ani nic nie tracę.

Czwarte: Bóg nie istnieje, a ja w Niego nie wierzę. Żyję więc w norm, nie bacząc na prawa, które rzekomo ustalił. W tym przy śmierci nic nie tracę, ani nic nie zyskuję.

Z tak rozrysowanego (posługując się terminologią rachunku prawdopodobieństwa) drzewka decyzyjnego wyciąga Pascal wniosek dość oczywisty. Otóż niepomrotnie bardziej opłaca się wierzyć w Boga (i przestrzegać Jego praw), niż w Niego nie wierzyć (i gardzić Jego prawami). Bowiem w pierwszym przypadku zyskamy niewyobrażalnie wielką „wygraną”, zaś w drugim poniesiemy niemożliwą do pomyślenia, totalną wręcz „stratę”. Jeśli zaś Boga nie ma, to i tak nic nie tracimy, jeśli będziemy w Niego wierzyć. Podkreśmy też na koniec kwestię, na którą z pewnością zwróciłby uwagę każdy chytry hazardzista, a którą delikatnie sugeruje sam Pascal. Otóż przestrzeganie praw, jakie ustalił Bóg, jest stosunkowo niewielkim „wkładem własnym”, zwłaszcza w zestawieniu z „pulą do wygrania”, jaką jest szczęśliwe życie wieczne. A zatem przy niewielkim koszcie z naszej strony możemy wygrać nieskończenie wiele lub nic nie stracić.

Słownik

jansenizm

ruch teologiczny przełomu XVI i XVII wieku, który dążył do odnowienia instytucji Kościoła; jego przedstawiciele podkreślali zepsucie natury ludzkiej i głosili rygorystyczne przestrzeganie prawd boskich; ruch został oficjalnie potępiony przez papieży Innocenta X i Klemensa XI; nazwa wywodzi się od inicjatora ruchu, biskupa Ypres, Kornela Ottona Jansena (1585–1638)

scholastyka

główny nurt filozofii średniowiecznej i jeden z głównych nurtów filozofii chrześcijańskiej; jego nazwa wywodzi się od greckich pojęć *scholē*, czyli „szkoła” i *scholastikos*, czyli „nauczać”, „szkolić”; w swym potocznym rozumieniu mianem tym określano średniowieczny system nauczania i szkolnictwa, a z czasem poczęto nim określać filozofię w nim wypracowaną, która czerpała z systemu Arystotelesa, starając się dopasować jego wnioski do teologii chrześcijańskiej; najwybitniejszym przedstawicielem scholastyki był św. Tomasz z Akwinu, przez co w niektórych opracowaniach do dziś pojęcia „tomizm” i „scholastyka” bywają używane jako synonimy

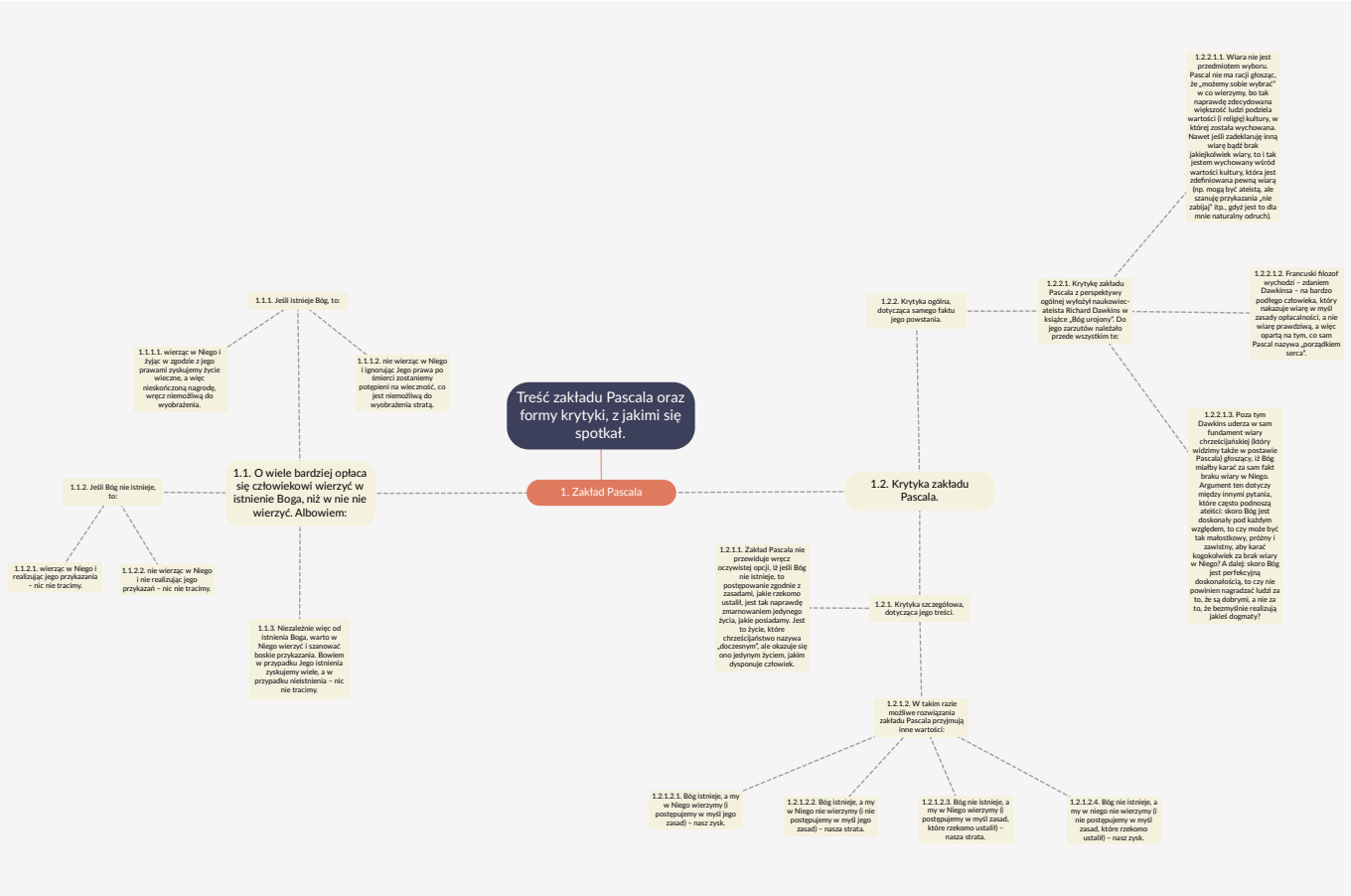
teologia

(gr. *theos* – Bóg i *logos* – nauka) dziedzina wiedzy badająca zagadnienia z obszaru religii za pomocą metodologii i terminologii filozoficznej; nie jest nauką w pełnym znaczeniu tego słowa, gdyż jako pewnik przyjmuje kwestie, które pozostają w sferze wiary; stara się jednak w sposób racjonalny uzasadnić twierdzenia, które dla religii chrześcijańskiej mają kluczowe znaczenie

Mapa myśli

Polecenie 1

Przeanalizuj poniższą mapę myśli. Zapoznaj się z brzmieniem zakładu Pascala, jego możliwymi rozwiązaniami, a także z krytyką, z jaką się spotyka po dziś dzień.

Polecenie 2

Jeszcze raz przeanalizuj multimedium. Następnie zastanów się, jaka jest twoja opinia: czy zgadzasz się z treścią zakładu Pascala, czy też podzielasz któreś argumenty jego krytyków. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ułóż imiona i nazwiska filozofów w kolejności od najstarszego do najmłodszego.

św. Tomasz z Akwinu

Kartezjusz

św. Anzelm z Canterbury

Blaise Pascal

Ćwiczenie 2

Do cech filozofii Blaise`a Pascala należą...

☐

przedstawianie ostatecznych dowodów na istnienie Boga.

☐

ujmowanie człowieka jako istoty złożonej, zarówno wielkiej, jak i kruchej, równie zdolnej, co ograniczonej.

☐

możliwość ułożenia jej twierdzeń w spójny i zamknięty system filozoficzny.

☐

przekonanie, że porządek rozumu nie przenika się z porządkiem serca.

Ćwiczenie 3

Własnymi słowami opisz, jaki wynik zakładu Pascala pojawia się w sytuacji, jeśli Bóg nie istnieje, a człowiek i tak przestrzega reguły, jakie rzekomo On ustanowił.

Ćwiczenie 4

Poniżej znajdują się twierdzenia dotyczące *Myśli* Blaise Pascala. Oceń ich prawdziwość.

Zdanie	Prawda	Fałsz
<i>Myśli</i> stanowią wykładnię systemu filozoficznego Pascala.	☐	☐
Na treść <i>Myśli</i> składają się aforyzmy i dłuższe wypowiedzi filozofa, stanowiące luźne przemyślenia z zakresu filozofii.	☐	☐
To właśnie w <i>Myślach</i> przedstawiony zostaje słynny zakład Pascala.	☐	☐
<i>Myśli</i> są jedynym dziełem napisanym przez Pascala.	☐	☐
W napisaniu dzieła <i>Myśli</i> pomagał Kartezjusz.	☐	☐

Ćwiczenie 5

Zdaniem Pascala, niezależnie od tego, czy Bóg istnieje, czy też nie, warto poświęcić swoje „życie doczesne”, aby realizować wartości, które zapewnią nam życie wieczne. Własnymi słowami opisz, jak odpowiadają na to krytycy zakładu Pascala.

Poniżej znajduje się fragment *Myśli* Pascala, w którym został zreferowany jego zakład. Zapoznaj się z treścią cytatu, a następnie odpowiedz na pytanie: dlaczego – zdaniem filozofa – ludzki rozum w ogóle nie może odpowiedzieć na kwestię dotyczącą istnienia Boga?

((Blaise Pascal

Myśli

Mówmy teraz wedle światła zdrowego rozsądku.

Jeśli jest Bóg, jest on nieskończenie niepojęty, skoro nie mając ani części, ani granic, nie pozostaje do nas w żadnym stosunku. Jesteśmy tedy niezdolni pojąć ani czym jest, ani czy jest; w tym stanie rzeczy, któż ośmieli się rozstrzygać kwestię? Nie my, którzy nie mamy z nim żadnego punktu styczności.

Któż potępi tedy chrześcijan, iż nie mogą uzasadnić swoich wierzeń, skoro sami głoszą, iż wyznają religię, której nie mogą uzasadnić?

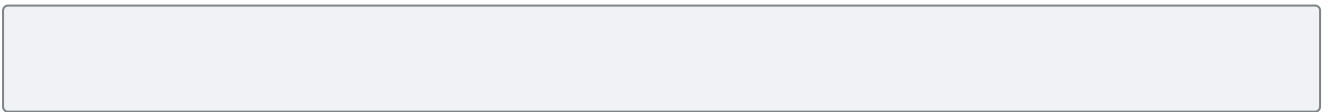
Oświadczają, przedstawiając ją światu, że to jest głupstwo, a wy się później skarżycie, że jej nie udowadniają! (...) Zbadajmyż ten punkt i powiedzmy: „Bóg jest, albo Go nie ma”. Ale na którą stronę się przechylimy? Rozum nie może tu nic określić: nieskończony chaos nas oddziela. Na krańcu tego nieskończonego oddalenia rozgrywa się partia, w której wypadnie cetno czy lichy. Na co stawiacie? Wedle rozumu, nie możecie ani na to, ani na to; wedle rozumu nie możecie bronić żadnego z dwu.

Nie zarzucajcie tedy błędu tym, którzy uczynili wybór; nie wiecie bowiem. — Nie, ale będę im zarzucał, iż uczynili nie ten wybór, ale w ogóle wybór; mimo bowiem że ten, co stawia na jedną stronę i ten co, na drugą, popełniają jednaki błąd, obaj popełniają błąd: trafnym jest nie zakładać się w ogóle.

— Tak, ale trzeba się zakładać; to nie jest rzecz dobrej woli, zmuszony jesteś. Cóż tedy wybierzesz? Zastanów się. Skoro trzeba wybierać, zobaczmy, przy czym mniej ryzykujesz. Masz dwie rzeczy do stracenia: prawdę i dobro; i dwie do stawienia na kartę: twój rozum i twoją wolę,

twoją wiedzę i twoją szczęśliwość; twoja zaś natura ma dwie rzeczy, przed którymi umyka: błąd i niedolę. Skoro trzeba koniecznie wybierać, jeden wybór nie jest z większym uszczerbkiem dla twego rozumu niż drugi. To punkt osądzony. A twoja szczęśliwość? Zważmy zysk i stratę, zakładając się, że Bóg jest. Rozpatrzmy te dwa wypadki: jeżeli wygrasz, zyskujesz wszystko; jeżeli przegrasz, nie tracisz nic. Zakładaj się tedy że jest bez wahania.

Źródło: Blaise Pascal, *Mysli*, tłum. T. Boy-Żeleński, Kraków 2003, s. 64–65.

Zapoznaj się z treścią poniższego cytatu z *Myśli* Pascala, a następnie wskaż zdanie zgodne z jego treścią.

((Blaise Pascal

Myśli

Człowiek jest tylko trzcina, najwątleszą w przyrodzie, ale trzcina myślącą. Nie potrzeba, iżby cały wszechświat uzbroił się, aby go zmiażdżyć: mgła, kropla wody wystarczy, aby go zabić. Ale gdyby nawet wszechświat go zmiażdżył, człowiek byłby i tak czymś szlachetniejszym niż to, co go zabija, ponieważ wie, że umiera, i zna przemoc, którą wszechświat ma nad nim. Wszechświat nie wie nic.

Cała nasza godność spoczywa tedy w myśli. Stamtąd trzeba nam się wywodzić, a nie z przestrzeni i czasu, których nie umielibyśmy zapełnić. Silmy się tedy dobrze myśleć: oto zasada moralności.

Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Boy-Żeleński, Kraków 2003, s. 90.

- ☐ Człowiek jest zdolny pokonać wszystkie przeciwności losu.
- ☐ Człowiek zawsze zostanie pokonany przez siły natury, niezależnie od własnych starań.
- ☐ Wielkość człowieka tkwi w jego rozumie.
- ☐ Wielkość człowieka tkwi w jego myśli, a nie w „rozumie”.

Zapoznaj się z poniższym fragmentem *Myśli* Pascala, a następnie wskaż zdania, które poprawnie oddają jego treść.

((Blaise Pascal

Myśli

Wielkość człowieka. – Wielkość człowieka jest tak widoczna, iż wyłania się nawet z jego nędzy. To, co bowiem jest naturą u zwierząt, to u człowieka nazywamy nędzą; przez co uznajemy, iż jeśli natura jego jest dziś podobna naturze zwierząt, osunął się w nią z lepszej natury, która mu była właściwą niegdyś. Któż bowiem czuje się nieszczęśliwym, że nie jest królem, jeśli nie król wydziedziczony? Czyż kto uważał Pawła Emilianą za nieszczęśliwego, iż nie jest już konsulem? Przeciwnie, wszyscy znajdowali, iż czuł się szczęśliwym, iż bywał nim wprzód, ponieważ nie godziło mu się być nim wiecznie. Natomiast Perseusza uważano za tak nieszczęśliwego, iż nie jest królem, ile że dołą jego było być nim wiecznie, iż dziwiono się, że zdolen jest ścierpieć życie. Kto się czuje nieszczęśliwym, iż ma tylko jedno usta? A kto nie będzie nieszczęśliwym, mając tylko jedno oko? Nigdy chyba nie przyszło nikomu na myśl martwić się, że nie ma trojga oczu, ale każdy jest niepokieszony, kiedy ich nie ma zgoła.

Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Boy-Żeleński, Kraków 2003, s. 101.

☐

Zasadniczo z perspektywy bycia szczęśliwym człowiek niczym nie różni się od zwierzęcia.

☐

Wielkość człowieka leży także w tym, że jest on świadomy swej „nędzy” (małości).

☐

Akurat w tym fragmencie Pascal stwierdza, że człowiek nie jest istotą wielką.

☐

Nienasycenie leży w ludzkiej naturze.

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Wygrana w zakładzie Pascala

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

4. Blaise Pascal. Uczeń:

- 1) objaśnia pascalskie rozróżnienie porządku rozumu i porządku serca;
- 2) wyjaśnia, na czym w ujęciu Blaise Pascala polega wielkość i nędza człowieka;
- 3) krytycznie rekonstruuje „zakład Pascala”;
- 4) analizuje fragment *Myśli* (cz. I, rozdz. 1: Miejsce człowieka w naturze. Dwie nieskończoności).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Objaśnisz Pascalskie rozróżnienie porządku rozumu i porządku serca.
- Wyjaśnisz, na czym w ujęciu Blaise’a Pascala polega wielkość i nędza człowieka.
- Krytycznie zrekonstruujesz zakład Pascala.
- Przeanalizujesz fragment *Myśli* Pascala.

Cele operacyjne. Uczeń:

- objaśnia Pascalskie rozróżnienie porządku rozumu i porządku serca;
- wyjaśnia, na czym w ujęciu Blaise’a Pascala polega wielkość i nędza człowieka;
- krytycznie rekonstruuje zakład Pascala;
- analizuje fragment *Myśli* Pascala.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Wygrana w zakładzie Pascala” z zaleceniem przeczytania jego treści przed lekcją. Wybrany uczeń przygotowuje kolaż lub mem będący ilustracją lub komentarzem do e-materiału. Uczeń powinien umieć uzasadnić swoją interpretację.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji. Nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”, omawia zaprezentowane cele. Uczniowie ustalają kryteria sukcesu.
2. **Głosowanie.** Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika ćwiczenie 2 z e-materiału. Uczniowie, na telefonach komórkowych lub tabletach, logują się do systemu, dołączają do lekcji i przystępują do odpowiedzi na zadane pytanie. Nauczyciel, korzystając ze swojego panelu użytkownika, wyświetla zestawienie odpowiedzi uczniów. Wybrany lub chętny uczeń komentuje wyniki.

Faza realizacyjna:

1. **Metoda akwarium.** Nauczyciel prosi uczniów, by podzieli się na dwie grupy. Informuje, że będą uczestniczyć w dyskusji na temat: *Czy zgadzasz się z treścią zakładu Pascala?*. Wyjaśnia, że ten typ dyskusji określany jest jako akwarium. Nauczyciel przedstawia zasady: pierwsza grupa siada w kręgu i dyskutuje na zadany temat (jeśli uczniowie nie potrafią sami znaleźć argumentów, nauczyciel może na początku udzielić im podpowiedzi zadając pytania). W tym samym czasie druga grupa zajmuje miejsca dookoła i obserwuje przebieg dyskusji. Jej zadaniem jest analiza doboru i skuteczności argumentów, przestrzegania zasad i ogólnego przebiegu debaty. Nauczyciel wyznacza dokładny czas dyskusji. Po zakończeniu debaty uczniowie mogą zamienić się rolami. Następnie nauczyciel prosi wybranych/chętnych uczniów o dokonanie oceny umiejętności prowadzenia dyskusji, trzymania się tematu, doboru argumentów itp. kolegów z grupy dyskutującej.
2. **Praca z multimediami.** Uczniowie uruchamiają na tabletach lub komputerach materiał z sekcji „Mapa myśli”, a następnie odczytują polecenie: 1. Przeanalizuj poniższą mapę myśli. Zapoznaj się z brzmieniem zakładu Pascala, jego możliwymi rozwiązaniami, a także z krytyką, z jaką się spotyka po dziś dzień. Pracuj w parach, analizując treść zadania, dyskutując i zapisując wnioski. Wybrane grupy omawiają swoje rozwiązanie i spostrzeżenia na forum klasy.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Nauczyciel wyświetla na tablicy ćwiczenie nr . Uczniowie w zespołach dwuosobowych wspólnie rozwiązują zadanie. Omówienie odpowiedzi na forum klasy.
4. Nauczyciel wyświetla uczestnikom zajęć ćwiczenie nr 3. Własnymi słowami opisz, jaki wynik zakładu Pascala pojawia się w sytuacji, jeśli Bóg nie istnieje, a człowiek i tak przestrzega reguły, jakie rzekomo On ustanowił. Uczniowie tym razem pracują w grupach. Ustalają wspólne stanowisko i wskazują wybraną odpowiedź, używając telefonów lub komputerów. Nauczyciel kontroluje wyniki pracy uczniów i prosi wybrane osoby o uzasadnienie swojej odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Wybrany uczeń odczytuje cele lekcji, a następnie wszyscy wspólnie omawiają: co udało się osiągnąć, do czego warto wrócić, czego nie udało się zrealizować i dlaczego.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 7 i 8 zawarte w sekcji „Sprawdź się”. Przygotowują uzasadnienia poprawnych odpowiedzi.

Materiały pomocnicze:

- Zielewska B., *Dialog we współczesnej edukacji filozoficznej*, Olsztyn 2002.

- Leszek Kołakowski, *Bóg nam nic nie jest dłużny. Krótka uwaga o religii Pascala i duchu jansenizmu*, Kraków 1994.
- Damian Leszczyński, *Filozofowie i ich filozofie. Opowieści dla niewtajemniczonych*, Wyd. Atla2. Wrocław 2002.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać medium w sekcji „Mapa myśli” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.